

Megszólított elődök

„Szép szellemi szolgálat ez”

Marót Miklós (1928–2006)

KISZL Péter – PATKÓSNÉ TÓTH Zsuzsanna

Bevezetés

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézetében (ELTE BTK KITI) – *Voit Pál* jóvoltából – a 2013/2014. tanévben megkezdődött *Voit Krisztina* (1940–2010) néhai tanszékvezető hagyatékának feltárása. Az ELTE Könyvtártudományi doktori programja keretében végzett rendszerező munka¹ során számos értékes dokumentumra leltünk, melyek közül szakmánk meghatározó személyiségeivel – valószínűleg az 1980-as évek derekán – készült, eddig publikálatlan interjúkat tervezzük induló sorozatunkban szerkesztés után részben vagy egészben közölni:

- *Kozocsa Sándor* (1904–1991), az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) bibliográfiai, majd referenz osztályvezetője;
- *Vértesy Miklós* (1907–1991), az Egyetemi Könyvtár (EK) Ritkaságtárának vezetője;

- *Csapodi Csaba* (1910–2004), a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Könyvtár Kéziratára és Régi Könyvek Gyűjteménye osztályvezetője;
- *Csapodiné Gárdonyi Klára* (1911–1993), az OSZK Kézirattárának vezetője;
- *Walleshausen Gyula* (1923–2010), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Könyvtárának igazgatója, majd a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának főigazgatója;
- *Marót Miklós* (1928–2006), a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) Olvasószolgálati Osztályának vezetője, majd az EK főigazgató-helyettese;
- *Borsa Gedeon* (1923–), az OSZK tudományos munkatársa, a Régi Magyarországi Nyomtatványok bibliográfiai szerkesztőségének vezetője.

Az interjúk készítője ismeretlen, riporter névmeg-

jelölés nem szerepel a hangszalagokról készített gépiratokon.² Ennek kiderítésére a Borsa Gedeon-nal történt konzultációnk sem vezetett érdemi eredményre.³ A sorozat megjelentetése tehát kizárólag az interjúalanyok örököseinek jóváhagyásaitól függ, ez befolyásolhatja a közzététel sorrendjét is. Fontos megemlíteni, hogy a Könyvtárosban 1976-tól kezdődött „Könyvtáros sorsok – könyvtáros pályák” című vállalkozásban is születtek interjúk a Csapodi házaspárral⁴ és Vértessy Miklóssal,⁵ illetve a szak-sajtóban jelentek meg további, rövidebb terjedelmű életrajzi vonatkozású összeállítások (beleértve az évfordulós megemlékezéseket és a nekrológokat is⁶) néhány szakemberről, de áttekintésük után nem állapítható meg számottevő tartalmi egyezőség a Voithagyatékban fellelt iratokkal. Az interjúk szakmai közösség elé tárását ezért hivatásbeli kötelességünknek érezzük egyrészt tisztelgésnek neves elődeink előtt, másrészt pedig, hogy újabb adalékokkal szolgáljunk a könyvtártörténet számára.

Vállalásunk teljesítését Marót Miklóssal kezdjük, aki az elsők között szerzett intézményünkben (együttal Magyarországon) könyvtár szakos egyetemi diplomát.

Marót Miklós szakmai pályafutása

Marót Miklós 1928. augusztus 20-án született Budapesten. 1946-ban érettségizett a II. kerületi Egyetemi Katolikus Gimnáziumban, majd felvételt nyert a Pázmány Péter (mai Eötvös Loránd) Tudományegyetemre francia–magyar–történelem szakos bölcsész-hallgatóként, illetve az Eötvös Kollégiumba bejáróként, ahonnan azonban politikai okból (értelmiségi származása miatt) eltanácsolták. 1948 decemberétől a FSZEK gyakornokává nevezték ki, melynek hatására az egyetemen leadta a történelmi stúdiumokat, és az 1948/1949-es tanév második félévében felvette a frissen megalakuló Könyvtártudományi Tanszék által oktatott tárgyakat. 1951-ben szerzett diplomát a pesti bölcsészkaron. A FSZEK továbbra is alkalmazta könyvtárosként: két évet a kölcsönzőben töltött, két évig tartalmi feltárást végzett, két évet a bibliográfiai osztályon dolgozott, majd tizenöt esztendeig a tájékoztatóban. 1956–1969 között az Olvasószolgálati Osztály vezetője volt. 1963–64-ben megszervezte a zenei gyűjteményt. 1969 októberétől – az FSZEK helyi pártszervezetével történt ideológiai nézeteltérése miatt – az ELTE EK-ba kérte áthelyezését, ahol tájékoztató könyvtárosként helyezkedett el. Irányította az EK – főként a hármas metró építése káros hatásai

miatt szükségszerűvé vált – épületrekonstrukcióját, és 1980-ban elnyerte a főigazgató-helyettesi címet. Nyugdíjazása után több éven keresztül az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának könyvtárosaként tevékenykedett.

Számos külföldi tanulmányúton vett részt, többek között a Szovjetunióban, de Angliában, Ausztriában és Franciaországban is járt; maga is szervezett kollégáinak szakmai utazásokat, ahol idegenvezetőként működött közre. Ajánló bibliográfiák készítése mellett különféle tudományos kiadványok, szakkikkek szerzője, szerkesztője, lektora; oktatott középfokú könyvtáros tanfolyamokon. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) tagjaként több száz előadást tartott Budapesten és vidéken egyaránt, építészet- és kultúrtörténeti kötetek, valamint útikönyvek is fűződnek a nevéhez. Franciául, németül angolul, olaszul és szláv nyelveken beszélt.⁷

Marót Miklós 1995-ben, a Magyar Nemzetben így vallott a könyvtáros hivatásról: „*Szép szellemi szolgálat ez. És ahogy bonyolódik a mai polgárosodásban a szellemi élet, még ma is nagy szükség van olyan tanácsadókra, informátorokra, akik ha névtelenül is, de benne vannak az alkotásban.*”⁸

Marót Miklós főbb könyvtárszakmai publikációi (időrendben)⁹

MARÓT Miklós: Mit olvasson az ifjúság a világirodalom nagy elbeszélőitől? Ajánló bibliográfia. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1954. 48 p.

FLÓRIÁN László, MARÓT Miklós: Fővárosunk Budapest. Válogatott művek bibliográfiája. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1955. 156 p.

MARÓT Miklós: Mit olvassunk a világirodalom klasszikusaitól? Ajánló bibliográfia. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1955. 220 p.

MARÓT Miklós: Könyvtárunk tájékoztató szolgálata. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 5. évf. 1955. 68–76. p.

MARÓT Miklós, SZALAI György: Könyvtárunk 1955. évi felmérésének eredményei. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 5. évf. 1955. 39–55. p.

MARÓT Miklós: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár helyzete az Országos Könyvtártügyi Tanács előtt. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 6. évf. 1956–1957. 53–54. p.

MARÓT Miklós: Új feladatokat keres a Fővárosi Sza-

bó Ervin Könyvtár. In: Könyvtáros, 7. évf. 1957. 5. sz. 348–349. p.

MARÓT Miklós: Megvalósulás útján a zenei népkönyvtár. In: Muzsika, 1. évf. 1958. 5. sz. 12–13. p.

DEBRECENINÉ JÁMBOR Mária – MARÓT Miklós: A központi könyvtár tudományos és ismeretterjesztő anyagának forgalma. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évkönyve, 9. évf. 1961. 127–143. p.

KÖVÁGÓ Antal – MARÓT Miklós: Idegenforgalmi (az idegenforgalomban fölhasználható) művek jegyzéke. 1945–1961. Budapest, Panoráma, 1962. 183 p.

DEBRECENINÉ JÁMBOR Mária – MARÓT Miklós: Az olvasók rétegződésének és olvasmányainak vizsgálata a központi könyvtárban. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1963. 15 p.

SIMON Lászlóné – KURUNCZY Lajosné – MARÓT Miklós: A sashalmi kerületi könyvtár tíz esztendeje. 1951–1961. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1963. 15 p.

HORNYÁNSZKY Sári – MARÓT Miklós: A társadalomtudományi könyvek és olvasóik vizsgálata a központi könyvtárban. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 11. évf. 1963. 163–171. p.

MARÓT Miklós – SZALAI Ágnes: Tervek, gondok és megoldások Zenei könyvtárunk felállításánál. In: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 12. évf. 1964–1965. 279–287. p.

DÉRI Miklósné – MARÓT Miklós: Igényvizsgálatok módszertana. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1968. 102 p. (A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai; 28.)

MARÓT Miklós: A főváros tudományos intézményei és az öntevékeny helytörténeti kutatás. In: Budapest helytörténeti kézikönyve. Budapest, Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága, Fővárosi Népművelési Tanács. 1971. 117–133. p.

MARÓT Miklós: Kölcsönzésünk elemzése. In: Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei, 6. évf. 1972. 137–146. p.

A könyvtár kezelése. Szerk. KATSÁNYI Sándor. Írták MARÓT Miklós et al. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ – Műsák Közművelődési Kiadó. 1984. 289 p.

MARÓT Miklós: A kiadványcsere néhány időszerű kérdése a magyar könyvtárakban. In: Könyvtári Figyelő, 34. évf. 1988. 5–6. sz. 367–373. p.

MARÓT Miklós: Renovált könyvtárpalota a pesti belvárosban. Felújított Egyetemi Könyvtár új gondokkal. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 43. évf. 1993. 12. sz. 13–15. p.

*

Lenyomat a FSZEK két évtizedéről (1948–1969) – interjú Marót Miklóssal¹⁰

*Marót Miklós a „Híres magyar könyvtárak” című filmsorozatban (ELTE EK, 1985.)
Forrás: <http://nava.hu/id/1050432>*

Kérdező: Marót Miklós, az Egyetemi Könyvtár főigazgató-helyettese egyebek közt arról nevezetes, hogy első csoportban volt azok között, akik az egyetemen könyvtárosságot tanultak. Nagyon szeretném, ha beszélne erről!

Marót Miklós: A hallgató szemszögéből tudok hozzászólni; három szakos voltam induláskor: magyar, történelem és francia. Másodéves koromban az egyik kolleginám a francia szakon, *Rüdiger Edit*¹¹ szölt, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban ún. tíz forintos gyakornoknak délutánonként alkalmaznak egyetemi hallgatókat. Ez annyit jelentett, hogy kettőre be kellett mennünk és este nyolcig a kölcsönzésben az adminisztrációt ellátnunk. Ez a tíz forint akkor, ha nem is nagy pénz, de jövedelem volt. El is mentem a könyvtárba, és 1948. december 15-étől a kölcsönzésben dolgoztam. Az érdekessége ennek a kornak az volt, hogy a könyvtárak zömmel – amennyire én láttam – még a régi, 1945 előtti szervezetben működtek, és nagyjából ugyanazokat az olvasókat szolgálták, akiket 1945 előtt. Sem számszerűleg, sem az olvasók minőségében ekkor még nem történt változás. Jellemző, hogy a Szabó Ervin Könyvtár központjában az évi beiratkozott olvasók száma 2000–2500 volt, és

ez 1948–1949-ben sem változott különösebben, azt hiszem, az év végén 2500-as létszámmal zártunk. Az olvasók másik rétege – az egyetemi hallgatók – ekkor ritkábban jelentkeztek, pontosabban az egyetemi hallgatók inkább tanulószobának használták az olvasótermet. A kölcsönző olvasók – akik a régi, idősebb értelmiségiekből álltak – egész más együttest alkottak az olvasóteremben tanuló diákokkal szemben, akik szinte soha nem kölcsönöztek. Változatlan volt nemcsak az olvasók összetétele, hanem az olvasott könyvek jellege is.

A Szabó Ervin Könyvtár központja a Szabó Ervin-elvek szerint a szociológiának, a társadalomtudományoknak, a történelemnek, tehát általában a humán ismereteknek a gyűjteménye volt. Minden ismeretágból magyarul is és idegen nyelven is – az órák történetétől vagy a hajók történetén keresztül a különböző szépművészeti, -történeti albumokon át – mindenféle magasabb igényű közművelődési olvasót kiszolgáltunk.

1948–1950-ben viszonylag szűk réteg engedhette meg magának, hogy műkedvelésből művészettörténeti könyveket nézegessen. Az olvasóknak nem csekély része akaratan kívül kényszerült arra, hogy sok szabadideje legyen: B-listázott¹² tisztviselők, nem-igazolt ügyvédek, nyugdíjazott állami és városi tisztviselők, idősebb tanárok, nyugdíjban levő tanárok – ezek adták az olvasóközönségnek a zömét. És természetesen mindazok, akik a világ minden könyvtárában megtalálhatóak, akik rendszeresen jártak a könyvtárba. Jellemző volt, hogy 1949 elejétől állandó olvasóink közé tartozott *Németh László*, aki kizárólag nagy orosz szótárakat, később cseh szótárakat használt, mert akkoriban csak műfordítással foglalkozhatott. Több, későbbi egyetemi tanár akkor még fiatal kutatóként járt oda, és használta a könyvtárat. Ez csendes forgalmat jelentett a könyvtárban. És ott voltak a nagyon jól megépített katalógusok. A mai napig is azt hiszem, hogy a magyar könyvtárak között a Szabó Ervin Könyvtár katalógusa a legjobb. Alapjait maga Szabó Ervin¹³ rakta le, azután *Kőhalmi Béla*,¹⁴ *Dienes László*,¹⁵ *Madzsar József*¹⁶ folytatták. A decimális katalógus brüsszeli változatát a Szabó Ervin Könyvtár sok eltéréssel, de 1910-től használta. Ennek az volt az előnye, hogy teljesen egységes elvek szerint, saját házi rendszer alapján működött. Ugyanilyen jól volt kiépítve a betűrendes katalógus is, utalókkal, hivatkozásokkal, tehát igen jó, stabil katalógusai voltak a könyvtárnak.

A háborús sérülésektől teljesen megmenekült könyvtárnak a gyönyörű barokk-rokoko kölcsönző-olva-

sóterme asylum volt,¹⁷ egy olyan nyugodt hely, ahol reggel 8-tól este 8-ig békésen és csöndesen lehetett olvasgatni, kutatgatni.

A könyvtár szakról: 1949-ben jelent meg a közlönyben a rendelet, hogy az egyetemen könyvtár szakot létesítenek.¹⁸ Keresztfélévvel, tehát a második félévben indult, és olyanok, akik már letettek alapvizsgát valamilyen tárgyból, azok jelentkezhettek.¹⁹ A tanárok új feladat előtt álltak: hogy gyakorlati ismeretet miként lehet tudományos szinten előadni vagy lehet-e egyáltalán? Ami talán még nehezebb, hogy milyen határterületek legyenek azok, amelyeket a könyvtártan még magában foglal? Hiszen itt az írás- és nyomdásztörténettől kezdve a művelődéstörténeten át rengeteg olyan témát lehetett volna tanítani, amelyek az óraszámra nem is fértek volna bele. Ugyancsak nehéz volt a tanárok kiválasztása. A könyvtár szak vezetője, a Széchényi Könyvtár akkori igazgatója, *Varjas Béla* lett²⁰, és a tanári kar kiválasztása – legjobb tudomásom szerint – nagyrészt az ő személyes javaslatai alapján történt. Az akkor még Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárából meghívta *Haraszthy Gyulát*,²¹ a Szabó Ervin könyvtárból *Kalmár Gyulát*²² a szakozás, a decimális rendszer oktatására, a könyvtártan és könyvtárismeret általános kérdéseit Kőhalmi Béla adta le. A címfelvételt ugyancsak Széchényisek szervezték: *Goriupp Alisz*²³ volt a vezetője a címfelvételnek és a címfelvételi gyakorlatoknak.

Mi igen jól éreztük magunkat, mert nagyon kellemes társaság jött össze. A tanárokkal, akik egyáltalán nem akartak sem nagyképeket, sem áltudományosak lenni, az órákon nagyon gyakran párbeszéd alakult ki. Sokféle kérdésről vitatkoztunk, meg is győztük esetleg egymást erről-arról, és sok gyakorlati foglalkozásunk is volt. Átmentünk a Széchényi Könyvtárba ösnyomtatványokkal foglalkozni vagy a Szabó Ervin Könyvtárba a katalógust megnézni. Lehetőség volt arra is, hogy vidéki könyvtárakban rövidebb-hosszabb időt eltöltsünk. Így kerültünk egy nyáron többen Keszthelyre, ahol a Festetics-könyvtárnak az átvételében segítettünk a Széchényi Könyvtárnak. Nagyon kellemes és nagyon jó volt az egész.

1950-ben kemény bírálatok érték a könyvtár szakon folyó oktatást, elsősorban Kőhalmi Bélát, hogy túlságosan az angol és amerikai „public library”-nek, és az ottani tudományos dokumentációnak a példájára mondja el az ismereteket. Nem veszi figyelembe a szocialista országokban, elsősorban a Szovjetunióban kialakult könyvtári helyzetet. Az Országos Könyvtári Központ akkoriban kezdte áraszteni a különböző dokumentációs fordításokat.²⁴ Frappánsak voltak ezek a

fordítások onnan kezdve, hogy mit olvasnak a szovjet falusiak, vagy milyenek a népkönyvtári tapasztalatok, egészen a „Knyizsnaja Palata”²⁵ vagy a szovjet nemzeti bibliográfia gyűjtőköri és szerkesztési kérdéseig – igen változó minőségben és témában.

Az oktatóinknak, azt hiszem, különösen nehéz gondot okozott a szakdolgozat, mármint az a néhány ember, aki vállalta, hogy szakdolgozatát nem a másik szakjánál, hanem a könyvtár szakon készíti. Én valami pofonegyszerű témát kaptam Goriupp Alisztól; az 1945 óta megjelent könyvtártani és könyvtárakra vonatkozó írárok bibliográfiáját kellett összeállítanom, szempontokat kidolgozni, csoportosítani. Nem volt olyan vészesen sok az anyag sem, és az oktatásnak az akkori bizonytalanságára jellemző, hogy ezt én egy dobozban, cédulákon adtam be, és elfogadtattott. Tehát nem kellett legépeltetnem, bekötöttenem, és végül évfolyamdolgozatnak vagy szakdolgozatnak ez elment. Azt hiszem, ez is azon művek közé tartozik, amit mindjárt utána el is lehet felejtetni, mert nem sokat ért az egész.

Természetesen mindnyájan olyan diplomát kaptunk akkor, amelyikbe a másik szakjainkat is beírták. Így volt, aki latin–könyvtár, aki magyar–történelem–könyvtár, volt aki francia–könyvtár, tehát különböző változatokban kapta meg a diplomáját.

Kérdező: *Az ismert könyvtárosok közül végzett valaki Veled?*

Marót Miklós: Érdekes módon nem is annyira ismert könyvtárosok, hanem mint ismert nevű „egyéb” területen elhelyezkedettek lettek, akik fölvelték akkor a könyvtár szakot, mert érdekelte őket a bibliográfiaszerkesztés. Évfolyamtársam volt Szabad György²⁶, aki ma akadémikus, történelemmel foglalkozó tanár. Stoll Béla,²⁷ aki bibliográfus lett, de elsősorban irodalomtörténész, az elmúlt években épp a magyar irodalomtörténet bibliográfiájának volt a szerkesztője. Horváth János, aki azóta is az Irodalomtudományi Intézetben dolgozik. A többi kollégám, talán hárman vagy négyen is voltunk a Szabó Ervin Könyvtárból, közművelődési könyvtárba mentek. Az első időkben a könyvtárakban nemigen tudtak mit kezdeni azzal, hogy könyvtáros diploma. Semmiféle tapasztalat nem volt még arról, hogy, ha valaki jön azzal, hogy öneki most könyvtárosi diplomája van, akkor vezető lesz vagy bizonyos munkakörökre alkalmazható, vagy ez eleve annyit jelent, hogy ugyanannyit ér, mintha bármely más egyetemről vagy főiskoláról van végzettsége. Több kolléga közművelődési könyvtárba került,

többen nem is vezető állásba. A következő évfolyam már nem két évet, hanem három évet végzett. Nekik elismerték, hogy ez könyvtárvezetői állással jár, mert végül is szakma volt a kezükben.

Kérdező: *A Te diplomádat hogy fogadta a Szabó Ervin Könyvtár?*

Marót Miklós: Nagyon furcsán, azt hiszem húsz évig, amíg ott dolgoztam, be sem kellett mutatni. Elhitték, hogy egyetemet végeztem, sőt még azt sem hiszem, hogy túlságosan méltányolták volna. Mire végeztünk a fordulat éve után, a könyvtáraknak az értékelése megváltozott, pontosabban a könyvtáraknak megtörtént egy átértékelése, ami véleményem szerint kétirányú volt, frappánsan lefelé és fölfelé, egy alulértékelés és egy fölértékelés.

Az alulértékeléshez tartozott az a nézet az ötvenes, hatvanas években, és sajnos még bizonyos mértékig a mai időkben is ideértve, hogy az a képzett, olvasott, művelt munkatárs, akivel megpróbálkoztak a társadalmi apparátusokban, a szakszervezetben, a pártapparátusban vagy a tanácsi apparátusban, de ott ezért vagy azért nem volt alkalmas, az biztos nagyon jó lesz egy könyvtárban. Ott semmit sem kell csinálni, majd elolvasgat, és nem csinál nagyobb bajt, ott a dolgokat nem keveri össze, szépen békésen elvan, és úgysem fontos, hogy ott mivel foglalkozik. Érdekes módon nagyon sok könyvtárba kerültek ilyen elvek alapján emberek, s meg kell mondanom azt is, hogy véleményem szerint nem hagyomány nélkül. Egy kicsit az ántivilágban is így volt, és nagyon jól tudjuk, hogy nemcsak nálunk Magyarországon, hanem külföldön is. Az egyetemi könyvtárba az egyetemiék rokonságából kerültek be sokan, olyanok, akiknek megvoltak az adottságaik, de úgy tűnt, hogy kényelmesebb nekik, ha egy könyvtárban helyezkednek el, minthogy elmenjenek tanítani, vagy valamelyik közigazgatási szervhez. Tehát a könyvtár akkor is egy kicsit olyan hely volt, ahova protekcióval el lehetett helyezni ezeket-azokat. A fővárosi könyvtárban a régi kollégák ugyancsak többnyire a régi fővárosi tisztviselők, vezető tisztviselői apparátusbeliek ismeretségeiből, szomszédjaiból, rokonaiból kerültek ki, akiket valaki odahelyezett, „behozott” a könyvtárba. Holott a könyvtáros munkában a feldolgozáshoz, a címfelvitelhez, a katalógusszerkesztéshez, a szakkatalógus szerkesztéshez hatalmas ismeretre van szükség. A beszerzésnél ismeret szükséges ahhoz, hogy a világ könyvterméséből kiválaszthassa a könyvtáros azt,

amire nekik szükségük van. Ezeket a munkaköröket a külső emberek sose gondolták végig.

A föltértelelés elsősorban a közművelődési könyvtári területen jelentkezett abból az elvből kiindulva, hogy az emberek személyiségének a fejlődését az olvasmányai rendkívül gyorsan befolyásolják. Hangsúlyozom, hogy rendkívül gyorsan. Tehát valami olyan elképzelés volt, hogy ha valaki elolvas egy haladó szellemű, munkaversenyre vagy hazafiságra lelkesítő regényt, akkor az a regény benne rögtön megvilágosítja vagy kihozza azokat a tulajdonságokat, amiket az neki sugallni akar, tehát lelkessé, hazafivá, a munkaverseny hívévé, a munkásmozgalom ismerőjévé válik. Ma már tudjuk, és akkor is azért lehetett érezni, hogy az olvasmányhatás egyáltalán nem ilyen közvetlen valami. Akkor az egész magyar könyvtárügyre jellemző volt a hit ebben a bizonyos „nevelési munkában”, méghozzá az azonnali és gyors nevelési munkába vetett hit, ezért a nagykönyvtárak, meg a tudományos gyűjtemények mellett teljes erővel és súllyal a közművelődési könyvtárakat kezdték fejleszteni. Ez a Szabó Ervin Könyvtárban úgy jelentkezett először, hogy az újonnan felvettek majdnem teljes egészét kerületi könyvtárakba helyezték el. Mindazoknak, akiket így említek, hogy ezért vagy azért „ejtőemősként” érkeztek, a politikai meggyőződésük, hitük változatlan volt. Valamelyik kerületi könyvtár vezetőjévé tették őket, hogy ezt a bizonyos népművelő munkát fejték ki. Ez egészen addig ment, hogy voltak kerületi könyvtárak, ahol már az olvasók, legalábbis a régi olvasók kezdtek elmaradozni, mert kihúzogatták a kezükből a könyvet, hogy ne ezt olvasd, hanem vidd inkább ezt, és ezt olvasd. Akkor jött az a bizonyos jegyzék, a Népművelési Minisztériumnak a jegyzéke, ami alapján a könyveket kielejtezték a Szabó Ervin Könyvtárból és a közművelődési könyvtárakból.²⁸ Ez a jegyzék mára már legendává vált. Ezen a jegyzéken zömmel a húszas-harmincas évek gyenge lektűrjei szerepeltek; a baj az volt, hogy mindig akadtak „tüllihegők”, akik a régi magyar irodalom vagy a régi külföldi irodalom könyveinek nagy részét is kielejtezték, kirakták a könyvtárból, mondván, hogy nem megfelelő eszmiségűek. Határozottan emlékszem olyan csacsiságokra, hogy Jókainak az „Egy az Isten” című művét a Szabó Ervin Könyvtár összes fiókjából kivonták, mert tartalma helyes (állt a kis cédulán), de a címe miatt sajnos kivonandó. Ugyanígy járt még egy sereg más mű is, pl. Shaw-nak az „Ember és felsőbbrendű ember”-e, ami ugye közismerten a Tanner John házassága című színdarabjának az alcíme, ha jól em-

lékszem. Azt is kivonták, mondván, hogy tipikusan a német, náci ideológiának a felsőbbrendűségét hirdeti. Azután másod vagy harmad fórumon derült ki, hogy nem faji felsőbbrendű emberről van szó, mert amikor Shaw ezt a színdarabot írta, akkor a náciizmusnak még híre-hamva sem volt. Töménytelen ilyen számárságot csináltak, mindenesetre a kerületi könyvtárak ilyen harcos-agitatív intézménnyé váltak. Ahogy aztán az évek teltek, végül is a kerületi könyvtárakban könyvkölcsönzéssel már nagyon keveset foglalkoztak. Kiállításokat vagy akciókat szerveztek, amiknek óriási füstje volt, a lángja sokkal kevesebb, úgyhogy végül a központi könyvtár nem is bánta, amikor 1950-ben a tanácsok megalakulása után a kerületi könyvtárakat elcsatolták a központi könyvtártól és a tanácsok felügyelete alá kerültek.

Most jött azonban egy nagyon nehéz kérdés: mit lehetett csinálni a központi Szabó Ervin Könyvtárral? Tudniillik az alaptudományról, aminek a gyűjtőköre a könyvtárban volt, egyszerűen kiderült, hogy nincs. Nincs szociológia nevű tudomány, mert hiszen az ideológia és a történelem átvette mindannak a jelenségnek a magyarázatát, amit egykor az úgynevezett szociológia tárgyalt. Több lehetőség állt a könyvtár előtt: az egyik, amelyet sokan szerettek volna megvalósítani, hogy a központi könyvtár is legyen egy nagy közművelődési gyűjtemény a szépirodalomnak a gyűjtésével, a magyar nyelvű szépirodalomnak a gyűjtésével, és az ideológiai irodalom nagy példányszámú beszerzésével, és hogy majd apránként vagy selejtezéssel, illetve más módon vonjuk ki a forgalomból azokat a könyveket, amelyek a különböző áltudományokat képviselik. Érdekességgént ehhez hozzászem, hogy valóban voltak áltudományok a Szabó Ervin Könyvtárban. Ugyanis minden könyvtár gyűjtését meghatározza, esetleg évekre, egy-egy vezető személyiség. Miután a könyvtár igazgatója a két világháború között *Enyvváry Jenő*²⁹ volt, aki filozófusként művelte a tudományt, bár hát nem tartozott a jelesebb filozófusok közé (egy filozófiai szótár³⁰ az alapműve), ő kacérkodott a parapszichológiával, az okkult tudományokkal, és összeszedett a Szabó Ervin Könyvtárban egy parapszichológiai gyűjteményt, ami sem akkor, sem most nem tartozott egyértelműen a tudományos művek közé. A kényszerű gyarapításból akadtak a két háború közötti időből abszolút felületes, sőt erősen a náciizmus ideológiáját tükröző német tudománytörténetek és egyéb történelmi művek is. Kétségtelen, volt mit nem kiadni az olvasóknak, és lehetett egy bizonyos kontrollt gyakorolni az olvasás fölött. Summa summarum, a Szabó Ervin Könyvtár

egyszerűen fizikailag lehetetlen volt, hogy nagy köz-művelődési könyvtárrá váljon. Már akkor is kezdett mutatkozni a raktárprobléma, és ha elkezdte volna a magyar nyelvű szépirodalmat nagymértékben vásárolni, pillanatok alatt befulladtak volna a raktárak. Ezzel szemben a nevelőmunkát valóban próbálta a könyvár azzal elősegíteni, hogy a legújabban megjelent ideológiai műveket 10–15, sőt 20 példányban vásárolta meg, mondván, hogy az olvasók tömegei fogják ezeket keresni. Sokan keresték, kétségtelen, hiszen rengetegen vettek részt különböző politikai oktatáson, de néhány esztendő múlva kiderült, hogy az ilyen példányszám túlzott és semmiféle értelme nincs, ezeket azután ki is lehetett selejtezni. Az ideológiai ellenőrzés végül kétféleképpen valósult meg. Az egyik úgy, hogy kb. 1949 végétől, 1950 elejétől a tájékoztatóban be kellett mutatni minden kölcsönzésre kért könyvet. Az alapfeladat az lett volna, hogy ha valaki valamilyen témakörből kér egy nem megfelelő ideológiájú könyvet, akkor a tájékoztató könyvtáros ajánl neki helyette egy megfelelőt. 1950-ben, öt év magyar demokratikus könyvterméséből számos témakörből nem lehetett mit ajánlani. Egyszerűen nem lehetett egy csomó könyv helyett azt mondani, hogy „kérem, ne ezt olvassa, hanem olvassa inkább ezt és ezt, mert ez megfelelően tálalja ugyanazt az ismere-tet.” Kompromisszumok születtek, és senki sem vállalta fel a csendőr szerepét. Az olvasót megkérdeztük, mihez kell neki az a mű, erre mondta, hogy tanár vagy kutatásokat végez, vagy valakinek viszi a könyvet, aki ilyesmivel tudományosan foglalkozik, és akkor kiadtuk ezeket a könyveket is. Amit végképp nem adtunk ki, azok az előbb már említett művek voltak, a tényleg tudománytalan parapszichológiai művek. Egyes kollégák, akik ezzel foglalkoztak, s túlságosan nagy hévvel voltak fűtve, és a „vulgár marxizmus-nak” azt az élvét követték, hogy Arisztotelész mate-rialista, Platón idealista, így bizony Platónt, Kantot, Nietzsche-t, nem adták ki az olvasóknak, sőt, volt olyan is, aki bizonyos Goethe-köteteket (mint véde-lem alatt állót) nem adott ki az olvasónak.

Ez a tájékoztató munka – ekkor én már a tájékozta-tóban dolgoztam – a könyvtáros munkaidejének a jó részét elvette, mert nagyon meggyarapodtak az olvasók. Az 1950-es évet már három- vagy négy-ezer beiratkozott olvasóval zárta a könyvtár, néhány évvel később évi hat-hétezer között volt már a be-iratkozott olvasók száma. Sok ember tanult tovább, nagy számban alakultak iskolák, rengeteg dolgozat készült a különböző oktatási formákban, tehát ezek mind jelentkeztek a Szabó Ervin Könyvtár központ-

jában, ahol a sokkal nehezkesebb más könyvtárakkal szemben még mindig nagyon jó volt a forgalom. Az Egyetemi Könyvtár akkori kölcsönzési rendszere – amikor az olvasónak három példányban kellett kitöl-tenie a vevényt, s utána semmilyen választ nem ka-pott arról, hogy a könyv megvan-e vagy sem, illetve ha nem kapta meg, akkor miért nem – kétségtelenül iszonyatos nehézkes volt, arról nem is szólva, hogy ebben az időben még jóformán semmiféle szakkata-lógus nem állt itt rendelkezésre. De más könyvtárak-ban sem, és egy sereg újonnan alakult főiskolának és egyetemi helynek sem volt semmiféle alapkönyvtára. Ezek mind rá voltak utalva a nagykönyvtárakra. A tá-jékoztatásról még külön kell beszélni. Az, hogy ma minden nagykönyvtárunkban működik tájékoztató, referenz-szolgálat, és minden nagyobb közművelő-dési könyvtárban önálló munkakörben van tájékozta-tó könyvtáros, ez a Szabó Ervin Könyvtárból indult el, pontosabban még a Fővárosi Könyvtárból. Ami-kor az 1910-es évek elején beköltözött az akkori Fő-városi Könyvtár a Károlyi utcai épületbe, akkor *Sza-bó Ervin* a „public library”-k mintájára megszervezte az önálló „reference service”-t, az önálló tájékoztató szolgálatot. Ebben a tájékoztató szolgálatban annak idején olyanok ültek, mint Madzsar József, Köhalmi Béla, Dienes László, tehát a magyar könyvtártörté-netnek valóban a nagyjai. Ez a tájékoztató szolgálat végig megmaradt a Szabó Ervin Könyvtárban. Annak idején mindig azt mondtuk, hogy Szabó Ervin olyan jól elhelyezte a Szabó Ervin Könyvtár, illetve akkor még Fővárosi Könyvtár alapjait mind szervezetében, mind katalógusrendszerében, raktárrendszerében, hogy azt sem a Horthy-idők alatt, sem a személyi kultusz idejében nem lehetett tönkretenni. Változat-lanul jó maradt a szervezet és az egész felépítése a könyvtárnak. Nem szólva arról, hogy 1945-től 1949 végéig a könyvbeszerzést Köhalmi Béla irányítot-ta, címzetes igazgatóként ő volt a szerzeményezési osztály vezetője, tehát igen jó könyveket vásárolt a könyvtárnak. A tájékoztató szolgálat elvben min-dig kéttagú volt, egy délelőtti és egy délutános, de szervezetiileg időnként módosult. Az alapelv kb. az volt, hogy a szakkatalógus-készítők és a tájékoztató könyvtárosok azonosak. Ők szerkesztik a szakkata-lógust, lévén, hogy minden könyv, ami a könyvtárba jön, keresztlémezre a kezükön, tehát ismerik a könyv-tár anyagát, és ezért bizonyos napokon ők látják el a tájékoztatást. Illetve – és ez is, mondjuk érdekessé-ge volt a könyvtárnak – hogy már akkor, ’48-ban a könyvtár készített ajánló bibliográfiákat, tehát aktív tájékoztatás is volt. Ez furcsa módon még ugyancsak

Szabó Ervin idejéből datálódott: a főváros tisztviselőinek a különböző várospolitikai ügyekhez készültek ún. városügyi bibliográfiák³¹ mint pl. a főváros közigazgatása, a művek, várostervezés, városépítés, minden, ami a várospolitikához hozzátartozik. Ennek nagyobb közönsége nem volt, szerintem egy kicsit Szabó Erviné is csalatkozhattak, amikor azt hitték, hogy a fővárosnak majd olyan művelt képviselői, tisztviselői lesznek, akik mielőtt egy döntést hoznak valamilyen témakörben, akkor megnézik, hogy ez hogy van Oslóban, Londonban vagy Rotterdamban. Mindenesetre akkor még készült ez a bibliográfia, 1950 után azonban már megszűnt mindenféle önálló várospolitika Budapesten, tehát ez a bibliográfia is befejezte a munkáját. Akkor a tájékoztatónak a fő feladata a könyvek átnézése volt, és természetesen az érdeklődő olvasóknak kellett felvilágosítást adni. Ehhez a tájékoztató munkához egy nagyon jó apparátusra volt szükség. És ez kétségtelenül megvolt. Nem volt nagykönyvtár, nem volt több mint négy-ötezer kötet, azonban igen gondosan volt összeválogatva: a világ összes nagy és jelentős enciklopédiái, a legfontosabb nyelvek szótárai, a ki-kicsodák, a statisztikai évkönyvek, visszamenőlegesen a különböző jelentések, adattár jellegű kézikönyvek képezték az alapját. Érdekes módon a bibliográfiák nem. Tehát bibliográfia alig volt a tájékoztató könyvtárban, mert a bibliográfiák zöme a feldolgozó osztályon volt. Ha akármelyik nemzetnek az irodalmából bibliográfiai adatot kellett adni, akkor a beszerzési osztályhoz kellett fordulni vagy a feldolgozó osztályhoz, mert ott voltak ezek a könyvek.

Megszerveztük, illetve megszervezték a házi oktatást, ami nagyon okos dolog volt. A régi könyvekről a régebbi kollégák, az újabb könyvekről a fiatalabb kollégák hetente egyszer délelőtt beszámolót tartottak. Állandó, naprakész képzés, információs munka volt a tájékoztatóban. Nem véletlen, hogy 1950 után az összes budapesti nagykönyvtárból odajöttek azok a kollégák, akiket akkor bíztak meg a tájékoztató munka megszervezésével. Egyrészt megnézni a kézikönyvtárnak az összetételét, másrészt pedig a tájékoztatás módszereit tapasztalatcserében átvenni. Az ötvenes évekre az is jellemző volt, hogy a tájékoztató munkát kezdték túlértékelni, és azt is valamiféle nevelőmunkának kezdték tartani, hogy az olvasót így vagy úgy meg kell győzni. Volt olyan lelkes kollégám aki, amikor egy diáknak valamelyik író marxista értékelésével kellett foglalkoznia – ami nem volt könnyű, mert a régi lexikonok vagy segédkönyvek nem marxista értékelést adtak – akkor egyszerűen

lediktálta neki a dolgozatot. Az volt az elképzelés, hogy a katalógusból, az olvasói alapkatalógusból kivonjuk azokat a műveket, amelyeket az olvasónak nem ajánlunk. Ezt csinálták négyen vagy öten, nem könyvtáros kollégák.

Talán mi voltunk az első és az utolsó nemzedék két évtizedig, akik könyvtár szakosként kerültünk oda. Később az egyetemi könyvtár szak, illetve a bölcsész egyetemi végzettség nem volt olyan érték, mintha valaki valamilyen ideológiai végzettséggel érkezett. Hosszú időn keresztül nem került oda a bölcsészetről jóformán senki. Azok a kollégák, akik úgynevezett ideológiai vértézzel bírtak – ami a legkülönbözőbb volt, régi, tisztességgel, évtizedekig végzett munka a szociáldemokrata pártban vagy valamiféle illegális tevékenység, vagy egy teljesen friss keletű lángoló marxista végzettség – meglehetősen egyéni szempont szerint húzogatták ki a katalógusból, hogy mi az, amit az olvasóknak nem ajánlunk. Kiadási dátumokat néztek, és volt, aki jóformán minden 1920 és 1930 közötti könyvnek a céduláit kihuzigálta.

Ennél a katalógusból kiválogatásnál nehéz volt a döntés. Például a forradalom előtti francia arisztokrata emlékiratok, Saint-Simon emlékiratai, bizonyos, kétségtelenül nem marxista filozófusok művei, Kant összes műve németül, és mert a XVIII. században készültek, ezek ideológiailag helytelenek voltak. Kivették a katalógusból mint nem kölcsönözhető, nem egészen meggondolva, hogy aki ezeket eredeti nyelven, esetleg eredeti első kiadásban kézbe veszi és olvassa, az nem az a társaság, aki ebből ideológiai ellenérveket akar kovácsolni, vagy ellenforradalmi szervezkedést készíti elő. A kollégák, akik ugyan nem könyvtárosok voltak, azért annyi gyakorlatot már összeszedtek, hogy ezeket a cédulákat természetesen nem dobták ki, így 1958-ban a katalógust újra lehetett egyesíteni.

Kikkel került össze az ember egy könyvtárban? Ez nagyon érdekes volt a kollégákat tekintve is, és az olvasókat tekintve is. A könyvtárosok egy része, amikor mi kezdtük a pályafutásunkat 1948-ban, a régi időkből maradt ott. A legfájdalmasabb műtéten ekkor már túlesett a főváros és az intézményei, mert azokat a tisztviselőket, akik bármilyen módon jobboldali mozgalmakban kompromittálták magukat, B-listával eltávolították a könyvtárakból, az egész apparátusból. Egyes vitás esetek voltak még különböző fellebbezések révén, hogy kik azok, akik még visszajöhetnek, mert szakmailag jól képzettek. Előfordult olyan, hogy akit egy intézményből mint „nem kívántat” kiraktak, egy másik intézményben néhány esztendő múlva egé-

szen kiváló szakemberré vált. „Nomina sunt odiosa”³² – úgyhogy neveket nem mondok.

A másik társaság nagyon színes, érdekes együttes volt. A főváros, talán 1945 nyarán, létesített soron kívül a Fővárosi Könyvtárban 16 vagy 18 státuszt, hogy segítsen olyan írókat, tudósokat, akik valamiért elvesztették az állásukat. Ezek a kollégák státuszban voltak nálunk a Szabó Ervin Könyvtárban, de eleve olyan módon, hogy valóságos könyvtári munkát senki nem követelt meg tőlük. Egy részük, olyan személyiség, mint *Komlós Aladár*³³ vagy *Gyergyai Albert*³⁴, néhány hónap után megfelelő tudományos és oktatópályára került. Mások visszatértek újságírónak, írónak, az eredeti hivatásukhoz. Sokan megmaradtak, és valamilyen módon könyvtárossá is váltak. Az olvasóteremben vagy nyolc-tíz évig volt felügyelő *Terescsényi György*³⁵, az egykor neves szegedi parasztíró, *Tömörkény*³⁶, és *Juhász Gyula*³⁷ barátja és ismerőse. Nyugdíjazásáig a könyvtárban maradt. A tájékoztatóban volt négy-öt esztendőn keresztül *Balassa Imre*³⁸ író és zenetörténész. Olyan kollégák, akik kényszerből a harmincas-negyvenes években csak könyvtárban tudtak elhelyezkedni, szakterületükön is elkerültek magasabban kvalifikált munkakörbe. Két kollégám lett egyetemi tanár. *Vesetzky Vilmos*³⁹, aki akkor még éveken keresztül akármi-lyen meglepő, a folyóiratoknak a felügyelője volt és ugyanakkor a helybeli önkéntes röplabdacsapatnak is a kapitánya, komolyan vette az egészséget. *Dömötör Tekla*⁴⁰, aki szakozott és később az egyetemen a néprajzi tanszéknek lett a professzora; *Telegdi Zsigmond*⁴¹, aki egy darabig a könyvtárban volt ugyancsak ilyen plusz-státuszban, később átkerült a Könyvtári Központba és annak vezetője lett, majd onnan került az egyetemre. A főntről érkezett kollégáknak egy része állandó mozgásban volt. A főváros odahelyezett valakit valamelyik városi intézményből, mert ott nem felelt meg. Néhány hónapig nálunk volt, szervezett, sokszor nyüzsgött is, aztán egy-két hónap múlva többet nem is láttuk. De nagyon sokan maradtak, sokan kitanulták a könyvtáros mesterséget és kedves, kellemes kollégáim voltak.

Egy egészen új társaságot jelentett az ötvenes évek közepén az első főiskolát végzett könyvtárosok megjelenése, elsősorban középfokú munkakörökre, könyvtári adminisztrációra, különböző felügyelői munkákra. A Budapesti Pedagógiai Főiskola könyvtáros hallgatói voltak, akik nagyon jó munkatársakká váltak. Az első olyan társaság az egyetemet végzett könyvtár szakosok mellett, akik valóban könyvtárosok akartak lenni. Az egyetemi könyvtár szakosok,

érzésem szerint egy kicsit úgy veszik a könyvtár szakot, hogy tanárok nem akarnak lenni, különösebb érzékük a természettudományokhoz nincsen, kipróbálják, milyen ez a szak. Történelemmel, magyarral vagy nyelvvel foglalkoznak, s amellet fölveszik hozzá a könyvtár szakot. Vagy könyvtáros lesz belőlük, vagy nyelvész, vagy történész. A Pedagógiai Főiskolán ez az alternatíva nem nagyon volt meg. Ott, aki könyvtár szakra iratkozott be, az könyvtáros diplomát kapott, három év alatt igen sokoldalúan kiképezve. Ők ma már a nyugdíj fele ballagnak, az 50-es évek elején-közepén végeztek, és éveken keresztül a könyvtáraknak a gerincét alkották.

Még egy érdekes társaság jött össze kollégaként a Szabó Ervin Könyvtárban. Ők a személyi kultusz után rehabilitált emberek voltak, akiket megkérdeztek, hogy hol kívánnak dolgozni. Eldönthették, ha a rehabilitáció után politikai területre nem mennek vissza, vagy valamilyen más területre, például többben a könyvtárba kerültek. Így lett éveken nagyon kedves, szorgalmas és igazán tanult kollégám *Rajk Lászlóné*⁴², de még sokan mások is. Ők azonban már inkább az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején jellemezték a könyvtárat.

És most lássuk az olvasókat! Hát az olvasóknak valami olyan végtelen sora állítható össze ismertebbekből és a legkülönbözőbb társadalmi osztályokból! Meglepető, hogy ebben a könyvtári munkában ki mindenkivel került össze az ember. Az íróknak egy jó része járt oda olvasni. Olvasóként ismertem meg Németh Lászlót. Különböző budapesti témákhoz anyagot keresni és anyagot ellenőrizni járt *Déry Tibor*⁴³, *Vészi Endre*⁴⁴. A régi írók közül – akiket talán már kevesebben ismernek – *Moly Tamás*⁴⁵, és állandó olvasó volt *Szép Ernő*⁴⁶, a legendás bemutatkozás ott is többször elhangzott, hogy „Szép Ernő voltam.” És még nagyon sokan mások. Ebben az időben a realizmus az alkotóművészetben a fantázia mellett nagyon sok konkrét adatnak az ismeretét követelte meg. *Oláh Gusztávnak*⁴⁷, *Fülöp Zoltánnak*⁴⁸ egy díszlettervezés nem volt elég, hogy a fantáziáját eleresztette és a művészi képességeit, hanem a fegyvert, a ruházatot, az épületet, a stílust neki ellenőriznie kellett, és ezért megjelentek a könyvtárban. A régi politikusok, olyan politikusok, akik súlyosabb elbírálás alá nem estek, tehát se börtönbüntetést nem kaptak, és nem is internálták őket, jártak be olvasni a könyvtárba. Egy sereg olyan névvel, amely nekünk, fiataloknak csak a történelemből volt ismeretes, ott mint öreg olvasó bácsival vagy nénivel ismerkedhettünk meg. És amit akkor nem lehetett tudni, egy sereg olyan fiatalember,

aki ott mint lelkes diák járt be és olvasta a könyveket, és tanulmányozott különböző tudományokat, azok ma itt-ott vezető helyen lévő egyetemi professzorok, vagy kutatóintézetekben dolgoznak, vagy akár még akadémikusok is. Természetesen volt azután az a bizonyos „zöm”, amit már említettem, ami még megmaradt a régi olvasók közül. Az új olvasók zöme ugyancsak nem diák volt, a Szabó Ervin Könyvtár soha nem volt diákkönyvtár, hanem a szerkesztőségek munkatársai, a különböző tanfolyamok, főiskolák, egyetemek előadói, hallgatói minden mennyiségben, akik néha csak egy-egy könyvért jöttek be, de voltak, akik rendszeres olvasóvá váltak. Az egy-egy könyvért bejövő azért lényeges, mert az évi olvasólétszámot ez nagyon befolyásolta. Akinek egyetlen egy könyvre volt szüksége egy alkalommal, természetesen az is beiratkozott, elvitte azt az egy könyvet, évekig megmaradt a tagsága, de nem tartozott a rendszeres olvasók közé. Ez nagyon megnövelte a létszámot. Ezt azért is érdemes említeni, mert olvasószolgálatosként, az első ilyen munkánk az volt, hogy az egyetemi végzettségünkkel csináljunk valamit, ha már mi, fiatalok szakterületen nem is dolgozunk, tehát nem vagyunk irodalomtörténészek, fizikusok vagy történészek, de könyvtári szinten próbálunk valami eredményesebbet, igényesebbet létrehozni. Akkor kezdtünk különböző vizsgálódásokat a statisztikai adatok alapján, típusok alapján, hogy mit olvasnak a Központi Könyvtárnak az olvasói, és nagyon érdekes dolgok derültek ki. Egy példát mondok, hogy a Szabó Ervin Könyvtárban minden könyv 1911 óta készre szerelve kártyával megy a polcra. A különböző könyvcsoportokban megvizsgáltuk, hogy mik azok a könyvek, amelyeknek a kártyái még teljesen tiszták, tehát soha senki nem vette őket kézbe, és kiderült, hogy egy nagy könyvtárban, vagy legalább is abban a könyvtárban, de érvényes ez más könyvtárakra is, 34–35%-a a könyveknek húsz-huszonöt éve még senkinek nem volt a kezében. Nem mondom azt, hogy nem kellett, hogy meglegyen, mert ugyanakkor volt a következő könyvcsoport 20–25%-a, amelyet egyszer elvittek. Tehát végül is kellett a könyv, mert egyszer valaki mégis csak használta. Aztán egy meglepő ugrás következett, és a semmi és az egy után nem apránként jött a kettő és a három, hanem úgy látszik, hogy azután jött a „nagy” kölcsönzés. Akkor jöttek azok a művek, amelyeket esetleg 10–12-szer kölcsönöztek, vagy esetleg már be is telt a kártya, annyiszor vittek el. Tehát nagyon érdekes volt. Megpróbáltuk ezt összehasonlítani az olvasótípusokkal, persze ezekkel a kérdőívekkel nem voltak nagy tapasztalataink, lehet,

hogy sok szakszerűtlenséget is műveltünk, de mindenestre nagyon érdekes volt ez az analízis.

Az ötvenes években kezdődött az ún. ajánló bibliográfiák szerkesztése. Ez a műfaj produkált egészen szélsőséges, semmit sem érő dolgokat is, de volt olyan kísérlete, amelyik valamilyen módon eredményes volt. Nekem két ilyen bibliográfiát volt szerencsém szerkeszteni, pontosabban hármát, az egyik az volt, hogy mit olvasson az ifjúság a világirodalom klasszikusaiból.⁴⁹ Ennek a szándéka az volt, hogy miután ilyen ajánló olvasmány kizárólag régi szempontok szerint jelent meg, tehát *Tóth Tihamér*⁵⁰ könyveiben és az ifjú szocialista vagy szociáldemokrata kiadványokban, megpróbáljuk a marxista és az akkori ideológiának a fényében összeállítani ezt az ajánlójegyzéket. Olyat, ami a világirodalom nagyjaitól alapolvasmányokkal szolgálhat a fiataloknak. A következő ugyanez volt felnőtteknek, hogy mit olvassunk a világirodalom klasszikusaiból.⁵¹ Szintén egy ilyen minta alapműveltség-könyvtár összeállítás volt a cél. A baj az volt, hogy a műfaja nem volt tisztázva. Végül igazi ajánlás vagy méltatás helyett az történt, hogy az annotáció röviden elmondta a a könyv tartalmát, de olyan elv volt, hogy azért nem kellett mindent elmondani, mintha ma egy krimi ajánlásának, hogy érdekessé tegyék. Tehát a „Vörös és feketé”-nél nem kellett megmondani, hogy Julien Sorel a végén meghal, hanem föl kellett csigázni az érdeklődést, hogy egy fiatalember nagy karriert akar befutni, ez sikerül is neki, amikor azonban közbejön valami... Tehát, hogy az olvasó érezze, hogy ezt érdemes elolvasni, mert ez jó történet. A harmadik ilyen ajánló bibliográfia a „Fővárosunk, Budapest” című⁵² volt. Itt is az volt a kérdés, hogy a fővárosról, Budapestről írt töménytelen műből, mert a Budapest Gyűjteménynek több tízezer műve volt, ötven-hatvanat válogattunk, ami nagyjából minden témakörből egy várostörténet iránt érdeklődőnek felvilágosítást ad. Az ötvenes évek közepén, mindazok a könyvek, amiket ma már mindenki ismer, Budapest történetétől kezdve a kerülettörténeti kiadványokig és a művészettörténeti kiadványokig, még nem léteztek. Tehát elég nehéz volt összehozni, hogy találjunk egy olyan könyvet, amelyik Mátyásföld történetével foglalkozik, és ajánlható olyannak, aki kerülettörténetet keres, vagy Budapest szobraitól, vagy Budapest egészségügyéről. Tehát nem volt olyan könnyű a válogatás – ez volt a harmadik ilyen bibliográfia.

A bibliográfiai osztályról kerültem a szakozóba, ahol éveken keresztül a decimális katalógust készítettük, ugyancsak sok gondnal és problémával. Az ETO-tól

eltérő brüsszeli rendszer eleve lehetetlenné tette, hogy az új fogalmakhoz ETO kiegészítéseket használjunk, de saját kiegészítéseket lehetett készíteni azokhoz a számokhoz, amik saját számok voltak. Hogy ezek aztán megfelelő vagy nem megfelelő helyre kerültek-e, vitatható, de hogy mennyire; volt idő, amikor ideológiai kérdéssé vált. Egyszer a minisztériumból szabályos utasítást kaptunk, hogy a földrajzi katalógusban Magyarországot mindenütt vegyük ki a 439-es szakból, mert miután Németország 43, ez úgy néz ki, mintha Magyarország Németországnak a gyarmata lenne, mert a 43-nak a továbbképzése. Nagy nehezen sikerült meggyőzni őket, hogy az ETO számkombinációi semmiféle ideológiát nem jelentenek, másrészt lehetetlen lenne a katalógusból több mint ötvenezer cédulát kivenni, amelyik mind magyarországi földrajzi számmal van ellátva és az egészet átszerkeszteni.

Most az embernek eltelnek a könyvtárban a mindennapjai. Sokszor évekig egyik nap ugyanolyan, mint a másik, és ezt a fiatal kollégáknak nem lehet elégszer elmondani, hogy annál szebb munka, mint a tájékoztatás és szakozás, nincs, ahol végül is ugyanazt végzi az ember naponta, de mégis mindig más. A kérdés soha nem ismétlődik. Mindenki más összefüggésben kér bibliográfiai adatot vagy kész adatot, vagy bármilyen más dokumentumot egy témakörrel. Ha ábrázolást kér valaki egy gótikus műemlékről, akkor nem mindegy, hogy mit adok egy filmgyári szakembernek, aki azt filmen akarja inzertként bemutatni, vagy egy turistának, aki az albumát akarja kiegészíteni, hogy mint egy reprodukciót az albumába ezt is beragaszthassa, vagy egy művészettörténésznek, akinek az előadásához kell illusztráció. Tehát még ugyanaz a kérdés is, (attól függően, ki kérdezi), más választ igényel, mást kell szolgáltatnunk. És így lehetne egy sereg más dolgot, tehát nem ikonográfiai, hanem egyéb fölvilágosítást is osztályozni, hogy minden kérdező összefüggésében minden kérdés más. És ugyanez vonatkozik a szakozóra is. Végül is minden nap – kicsit groteszkké téve a helyzetet – előveszi a könyveket, az aznapi adagot, megnézi a könyvet, és különböző számokat ír rá. Ez elvben ugye, teljesen ostoba munka, hát istenem. De az a könyv soha nem ugyanaz. Állandóan érkeznek az új könyvek. Megismerkedik az új magyar könyvterméssel, ha nagy könyvtárban, tudományos könyvtárban van, akkor a humán tudományok vagy a természettudományok, vagy az alkalmazott tudományok legújabb műveivel. Végül is ez egy csodálatos feladat, csodálatos munka. *Szentmihályi János*⁵³ nagyon bölcsen mondta, hogy

végül is a könyvtáros, a tájékoztató-szakozó könyvtáros naponta rejtvényeket fejt meg, és ezért még fizetést is kap. Ez egy rendkívül változatos és érdekes munka. Nagyon szép munkánk volt, amikor 50 esztendő után, az 1960-as évek végén megcsináltuk például a decimális katalógusnak a teljes revízióját. Új válaszlappal, a hibákat átnézve, és az ötven év alatt keletkezett következetlenségeket kijavítva az egész katalógust felújítottuk. Erre például nagyon jó munkatársaink voltak, és örömmel csinálták a minden évben érkező gyakornokok is, fiatal egyetemi hallgatók vagy főiskoláról érkezett gyakornokok.

Végül egy alkotó munkát is a magaménak mondhatok a könyvtárban, ez pedig a Zenei Gyűjtemény megteremtése. Az 1960-as évek közepén, fellendülő anyagi helyzetben a külföldi tapasztalatok alapján – akkor már több úton voltunk külföldön – láttuk, hogy nagyon sok városi könyvtárnak van önálló zenei gyűjteménye. Az akkor még nem volt olyan egyértelmű, mint ma, a nyolcvanas évek közepén, hogy kisebb megyei könyvtárakban is van zenei részleg. Akkor megteremtettük a főváros külön hiteléből a zenei könyvtárat, amelynek célja azonban nem egy zenei népkönyvtárnak a létrehozása, hanem egy zenei közművelődési könyvtárnak a létrehozása volt. Tehát szakembereknek is szóló zenei könyvtárat próbáltunk létrehozni, alpművekkel, tájékoztató szolgálattal, kották, partitúrák kölcsönzésével. Akkor még a hangzó dokumentumokra nem is gondoltunk. Már nem voltam a könyvtárnál, amikor aztán kiegészítették ezt a gyűjteményt hanglemezekkel és kazettákkal is.

Húsz évvel ezelőtt valahogy úgy alakult a helyzetem a könyvtárban, sőt én magam is úgy éreztem, hogy azért ott már mást csinálni, valamit is előrelépni, a magam munkakörében valami újat találni, nem lehet. Ezt sokszor el is mondtam. Különböző kérdésekben, vitákba keveredtem a kollégákkal, elég éles vitákba. A viták témája mindig ugyanaz volt, hogy a Központi Könyvtárnak a gyűjtőkörét egy közkönyvtárnak, tehát egy népkönyvtárnak a szintjére is ki kell-e egészíteni, amivel én nem értettem egyet. Ma is állítom, hogy a VIII. kerületnek az elején, ahol 3–4 nagy Szabó Ervin-fiók is működik, egy óriási vízfejtő, millió kötetes közművelődési könyvtárat létesíteni felesleges. A kerületi könyvtárak kérdése egyre inkább előtérbe került, a Központi Könyvtárban pedig semmiféle fizikai előrelépésre már nem volt lehetőség, a raktárak is megteltek. Tehát elérkezett egy olyan fejlődési határig a könyvtár, ahol már kezdtem nem jól érezni magam. Kérdeztem az Egyetemi Könyv-

tár akkori főigazgatójától, *Mátrai Lászlótól*⁵⁴, hogy volna-e valami alkalom, nem jöhetnék-e át a könyvtárba. Azt hiszem, kevéske hírem a könyvtárügyben már volt mint tájékoztató könyvtáros. Éppen megürült nyugdíjazással ez a munkakör, engem átvettek a könyvtárba, és úgy kerültem ide. Meg kell mondani, hogy ez valóban más jellegű könyvtár, még a tájékoztató apparátus is sokkal nagyobb, tehát a Szabó Ervin Könyvtár öt-hatezer kötetes referenzs könyvtárával szemben itt több mint tizenötezer kötetes tájékoztató könyvtár van. A bibliográfiai kultúra is más: egész egyszerűen a tájékoztató válasza nem az, hogy adom a megadott témakörből a könyvet, hanem megmondom, mi ebből a témakörből a bibliográfiák szerint az alapmű, még akkor is, ha nekünk nincsen meg. Nem a saját anyagból, hanem a világ teljes könyvterméséből válogatni itt sokkal szokásosabb a tájékoztató munkában, így más jellegű volt a tájékoztató munka. Ugyanakkor nagyon nehéz volt megszokni az Egyetemi Könyvtár lassúbb, jóval nehezkesebb szolgáltatási rendszerét és a meglehetősen bonyolult címfelvételt. Ez azonban már más kérdés, hogy az Egyetemi Könyvtárban ezután mit tapasztalt az ember. Egy teljesen megváltozott könyvtárügyben, ahol természetesen ma is azért a hobbiból olvasóknak és a kutatóknak a száma sem csökkent különösebben, de a szakkutatók, a tudományos érdeklődők száma jóval nagyobb, és elsősorban a diákok dominálnak, megint más jellegű kérdések kerülnek napirendre.

Kérdező: *Rendkívül hálás vagyok ezért az interjúért, amelynek révén megismertük legnagyobb közművelődési könyvtárunk belső életét, és színes mozgalmat, érdekes képeket kaptunk róla. Köszönöm.*

Az interjú jegyzeteihez felhasznált irodalom

Általános történelmi fogalomgyűjtemény. Budapest, Holnap Kiadó, 1990.

BATÁRI Gyula: Kozocsa Sándor. 1904-1991. = OSZK Évkönyv. Budapest, OSZK. 1991-1993. 57-61. p. <http://epa.oszk.hu/01400/01464/00022/pdf/057-061.pdf>

FÜGEDI Péterné: Goriupp Alisz 1894-1979. In: OSZK Évkönyv. Budapest, OSZK. 1978. 7-12. p. <http://epa.oszk.hu/01400/01464/00015/pdf/007-012.pdf>

FÜLÖP Géza: Haraszthy Gyula a tanító és a példaadó = Könyvtári Figyelő, 36. évf. 1990. 1-2. sz. 13-15. p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00049/fulop_h.html

GERŐ Gyula (összeáll.): Magyar könyvtártörténeti kronológia 996-2007. 1-3. köt. Budapest, OSZK, 2009.

HAVASI Zoltán: Varjas Béla 1911-1985 = Magyar Könyvszemle, 101. évf. 1985. 1. sz. 78-79. p. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00326/pdf/MKSZ_EPA00021_1985_101_01_078-080.pdf

HAVASI Zoltán: Mátrai László 1909-1983 = Magyar Könyvszemle, 100. évf. 1984. 1-2. sz. 130-131. p. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00323/pdf/MKSZ_EPA00021_1984_100_01-02_130-138.pdf

Magyar irodalmi lexikon 1-3. köt. Budapest, Akadémiai Kiadó. 1963-1965.

Magyar nagylexikon. 1-19. köt. Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 2003-2004.

REMETE László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. Budapest, FSZEK, 1966. 324 p.

SZABÓ Sándor: Száz éve született Szentmihályi János. 1908-1981 = Könyvtári Figyelő 18. évf. 2008. 4. sz. 637-640. p. <http://ki.oszk.hu/kf/2010/10/szaz-eve-szuletett-szentmihalyi-janos-1908-1981>

SZENTMihályi János: Egy könyvtárosi életpálya és tanulságai. (Emlékezés Köhalmi Bélára) = Magyar Könyvszemle 96. évf. 1980. 2. sz. 109-116. p. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00309/pdf/MKSZ_EPA00021_1980_96_02_109-116.pdf

Új magyar életrajzi lexikon. Budapest, Magyar Könyvklub, 2001.

A dokumentumok letöltési ideje: 2016. január 20.

Jegyzetek

1. Voit Krisztina kéziratot hagyatékát – Voit Pál örökös adománya révén – 2012 nyarán szállítottuk intézetünkbe. A rendezetlen dokumentumhalmazt Kiszl Péter irányításával, Németh Katalin közreműködésével PhD-kurzusok során, a 2013/2014. tanév őszi szemeszterében Csima Ferenc, Juhász Éva, Nemes László, Rózsa Dávid, Sörény Edina, Stummer János, Takács Dániel és Vass Anna Johanna doktori hallgatók bevonásával tettük kutathatóvá.
2. A szövegek helyenként hiányosak, pontatlanok.
3. Többeknek, köztük Gerő Gyulának is átadtuk a teljes kéziratanyagot, azonban a riportert személyének megállapítása így sem sikerült kétséget kizáróan. Logikus módon felmerült Voit Krisztina neve, aki talán egy „oral history” archívumot tervezhetett összeállítani és a korszak könyvtári szakírójává,

- és Vértessy Miklósa is, de egyértelmű bizonyíték egyikükre vonatkozóan sem került elő.
4. VÉRTESY Miklós: A Corvina Könyvtár kutatása. Beszélgetés a Csapodi házaspárral = Könyvtáros, 26. évf. 1976. 9. sz. 542–545. p.
 5. PÁLDY Róbert: Negyven év, és ami utána következik. Beszélgetés Vértessy Miklóssal = Könyvtáros, 27. évf. 1977. 8. sz. 459–462. p.
 6. Ld. pl. POGÁNY György: „Könyvek között éltem.” Kozocsa Sándor emlékezete = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 2005. 3. sz. 2005. 45–51. p.
 7. ELTE Egyetemi Levéltár 884/1969. számú ELTE-FSZEK levelezés, mellékleteként Marót Miklós 1969. szeptember 2-án kelt önéletrajza az áthelyezéshez; TÓTH Ádám [riporter]: „Minden ehhez az országhoz köt.” Egy európai, törzsökös pesti polgár = Magyar Nemzet, 1995. november 13. 8. p.; Márton Anita Judit [riporter]: Csak egy szerény kulturális munkás. A négyszakos aranydiplomás „polcológus” ötven éve kezdte = Népszabadság, 2002. április 3. 28. p.
 8. TÓTH Ádám: i. m.
 9. Marót Miklós recenzióit, nekrológjait, ismeretterjesztő jellegű munkáit, úti- és turisztikai könyveit, építészeti műveit, valamint kisebb terjedelmű írásait ehelyütt nem soroljuk fel.
 10. A közlés Vinczné Marót Eszter és Marót Edit szíves hozzájárulásával a rendelkezésre álló kézirat szerkesztését követően történik.
 11. Később dr. Ecsedy Andorné (1928–2006) a FSZEK könyvtárosa, bibliográfiászerkesztő.
 12. A B-lista politikai okokból áthelyezésre vagy elbocsátásra kijelölt személyek listája, bővebben ld.: POGÁNY György: Igazolóbizottsági eljárás és B-listázás az Országos Széchényi Könyvtárban = Könyvtári Figyelő, 25. (61.) évf. 2015. 3. sz. 339–353. p.
 13. Szabó Ervin (1877–1918), Budapest Város Nyilvános Könyvtárának igazgatója, az intézmény újjászervezője.
 14. Kóhalmi Béla (1884–1970) Szabó Ervin közvetlen munkatársaként az első fiókkönyvtár létrehozója és a központi könyvtár modernizációjának irányítója, a Tanácsköztársaság országos könyvtárügyi megbízottja, 1945–1950 között a FSZEK igazgatója, majd az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének Kossuth-díjas egyetemi tanára, számos szakfolyóirat (köztük a Magyar Könyvszemle) szerkesztője.
 15. Dienes László (1889–1953) a FSZEK igazgatója.
 16. Madzsar József (1876–1944) a Fővárosi Könyvtár főmunkatársa, majd Szabó Ervin halála után rövid ideig igazgatója 1918-ban.
 17. Menedékhely
 18. A bölcsészeti és természettudományi karok reformja. (A bölcsészettudományi és természettudományi karok újjászervezése, továbbá tanulmányi és vizsgarendjének szabályozása.) Kiadatott a Magyar Kormány 260/1949. számú, továbbá a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 600/1949. számú rendeletével. Budapest, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, 1949. 58 p.
 19. Az olvasóban felmerülhet a kérdés, hogy Marót Miklós neve miért nem szerepel Kókay György 2000-ben megjelent visszaemlékezésében (KÓKAY György: Ahogyan az első könyvtár szakos hallgatók látták... = Könyvtári Figyelő, 10. (46.) évf. 2000. 1–2. sz. 25–29. p. http://primula.oszk.hu/kiadvany/kf/2000/1_2/kokay.html [2016.01.20.]). Kovács Máté is említi 1970-es összefoglalásában (KOVÁCS Máté: Kovács Máté: Az egyetemi könyvtárosképzés két évtizedes fejlődése és főbb kérdései. Budapest, 1970. <http://mek.oszk.hu/06700/06707/06707.htm> [2016.01.20.]), hogy az 1948/49. és 1949/50. tanévekben könyvtár szakra beiratkozó hallgatók egy másik szakjuk elhagyásával nyerve felvételt a képzésre. Ezt erősíti meg Szilvássy Zoltánné Jancsó Judit Kiszl Péternek 2016. február 8-án, telefonon adott szóbeli tájékoztatása, aki az 1950/51. tanévben ugyancsak szakleadással kezdte meg könyvtár szakos tanulmányait az egyetemen. Szabó Sándor 2016. január 29-én Kiszl Péternek küldött e-mail üzenetében a következőket rögzíti: „Az első évfolyam keresztfélévvel indult, a hallgatók egy része a két nyugati nyelvszakos hallgatók közül került ki, nekik az egyik nyugati nyelvszakot le kellett adni, s többen ekkor vették fel az akkor induló könyvtárszakot. (...) Ez is bonyolítja az első év hallgatóinak összetételét.” Kutatásunk szempontjából döntő bizonyítékot azonban a Kókay-féle visszaemlékezésben évfolyamtársaként szereplő Fodor András naplója szolgáltat, melyben leírja, hogy 1949 szeptemberében ment át a könyvtár szakra (FODOR András: A kollégium. Napló. 1947–1950. Budapest, Magvető, 1991. 335. p.). A Kókay-tanulócsoport tehát az 1949/1950. tanév őszén verbuválódott hallgatókból állt, Marót Miklós pedig az 1948/49. tanév tavaszi szemeszterétől kezdődően, keresztfélévvel, ténylegesen az első között választhatta az egyetemi könyvtárosképzést. A szakot jellemző kezdeti nehézségek miatt egyébként nem is különülhettek el élesen az egyes évfolyamok közti határok: „Varjas Béla nagy nehezen elindítja a könyvtár szak életét. Sajna itt is lesz tanulókör, de értelmes ember, Stoll Béla vezeti.” (FODOR András: i. m. 357. p.) Azt is meg kell jegyeznünk, hogy hiteled érdemlő névsorok nem állnak rendelkezésünkre, mivel az ELTE vonatkozó régi iratanyagának jelentős része 1956-ban elégett a Magyar Országos Levéltárban (ld. Szógi László, az ELTE Levéltár igazgatójának Manherz Károly, az ELTE BTK dékánja részére írt 17/1999. Lvt. sz. T-92. iktatószámú, 1999. január 14-én kelt átiratát).

20. Varjas Béla (1911–1985) az OSZK főigazgatója 1949–1957 között, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének első vezetője 1949 és 1951 között.
21. Haraszthy Gyula (1910–1990), az EK feldolgozó könyvtárosa, majd a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának igazgatója, az ELTE Könyvtártudományi Tanszéknek vezetője 1951–1954 között. Később az MTA Könyvtárának igazgatója, majd nyugdíjazásáig az OSZK főosztályvezetője.
22. Kalmár Gyula 1937-ben kapott könyvtáros diplomát, később a FSZEK munkatársa.
23. Goriupp Alisz (1894–1979) az OSZK főosztályvezetője.
24. 11170/1945. (XII. 8.) M.E., majd a 3730/1947. (III. 23.) az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ (OKBK) jogutódjaként a könyvtárügy központi feladatainak ellátására hozta létre az Országos Könyvtári Központot (OKK). Kiadványaira példa: EICHENHOLZ, A. D.: Harminc év szovjet bibliográfia. Budapest, OKK. 1951. 17 p.; OGURCOV Sz.: Katalóguszerkesztés tapasztalatai egy falusi könyvtárban. Budapest, OKK. 1952. 9 p.; LJUBARSZKAJA, B: Könyvcsera a népi demokráciák országaival. Budapest, OKK. 1952. 4 p.
25. Moszkvai székhelyű szovjet könyvkiadó.
26. Szabad György (1924–2015) történész, egyetemi tanár, az Országgyűlés elnöke 1990–1994 között.
27. Stoll Béla (1928–2011) irodalomtörténész, az OSZK, majd az MTA Irodalomtudományi Intézet munkatársa.
28. Ld. bővebben: KATSÁNYI Sándor: Indexek, könyvzúzdák, könyvtárosok. Könyvkivonások a Fővárosi Könyvtárban 1945–1950 = Könyvtári Figyelő, 14. (50.) évf. 2004. 3. sz. 513–524. p.
29. Enyvvári Jenő (1884–1959) 1905-től a Fővárosi Könyvtár munkatársa, 1927-től 1944-ig igazgatója.
30. ENYVVÁRI Jenő: Philosophiai szótár. Budapest, Franklin Társulat, 1923.
31. Ld. KATSÁNYI Sándor: A fővárosi könyvtárának története 1945–1998-ig. Budapest, FSZEK, 2008. 479. p.
32. „A nevek gyűlöletet okoznak.”
33. Komlós Aladár (1892–1980) író, költő, irodalomtörténész.
34. Gyergyai Albert (1893–1981) író, költő, irodalomtörténész, egyetemi tanár.
35. Terescsényi György (1890–1965) író, költő, 1944–1954 között a FSZEK munkatársa.
36. Tömörkény István (1866–1917) író, 1904–1907 között a Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum igazgatója.
37. Juhász Gyula (1883–1937) költő.
38. Balassa Imre (1886–1974) író, zenetörténész.
39. Wessetzky Vilmos (1909–1997) egyiptológus, a Szépművészeti Múzeum osztályvezetője, címzetes egyetemi tanár. 1935–1952 között a FSZEK munkatársa, Keleti Gyűjteményének vezetője.
40. Dömötör Tekla (1914–1987) néprajzkutató, színháztörténész, egyetemi tanár.
41. Telegdi Zsigmond (1909–1994) nyelvész, iranista, orientalista, egyetemi tanár.
42. Rajk Lászlóné Földi Júlia (1914–1981) 1954-ben a börtönből szabadon engedték, Györk Lászlóné néven helyezték a FSZEK-be, ahol bibliográfusként dolgozott.
43. Déry Tibor (1894–1977) Kossuth-díjas író.
44. Vészi Endre (1916–1987) Kossuth-díjas költő.
45. Moly Tamás (1875–1957) próza- és színműíró.
46. Szép Ernő (1884–1953) író, költő, színpadi szerző.
47. Oláh Gusztáv (1901–1956) operarendező, jelmez és díszlettervező.
48. Fülöp Zoltán (1907–1975) díszlettervező.
49. MARÓT Miklós: Mit olvasson az ifjúság a világirodalom nagy elbeszélőitől? Ajánló bibliográfia. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1954. 48 p.
50. Tóth Tihamér (1889–1939) egyházi író.
51. MARÓT Miklós: Mit olvassunk a világirodalom klasszikusaitól? Ajánló bibliográfia. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 1955. 220 p.
52. FLÓRIÁN László, MARÓT Miklós: Fővárosunk Budapest. Válogatott művek bibliográfiája. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1955. 156 p.
53. Szentmihályi János (1908–1981) bibliográfus az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének egyetemi tanára, az EK, majd az OSZK munkatársa.
54. Mátrai László (1909–1983) filozófus, akadémikus, 1945–1980 között az EK főigazgatója.

